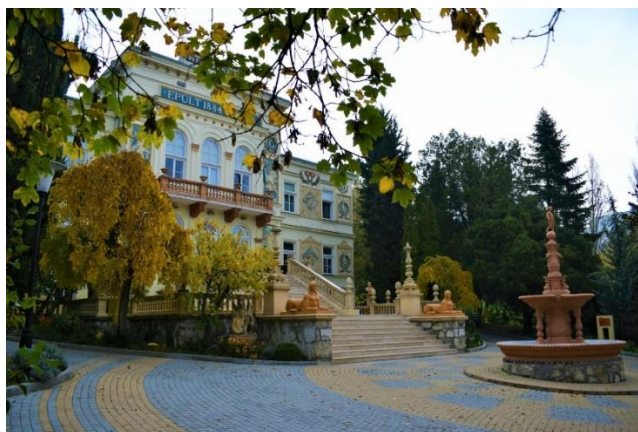

Mozaikok az orosz, szovjet történelemből – a Pécsi Történeti Ruszisztika (PTR) című könyv bemutatója¹

A közel másfél éve tartó Pandémia idején nagy örömet jelent mindenki számára, ha élőben tarthat meg egy rendezvényt, vagy személyesen vehet részt rajta. 2021. október 5-én kedden került sor az idén megjelent *Pécsi Történeti Ruszisztika* című kötet bemutatójára, amely a *MOSZT Könyvek 20.* és a *Kelet-Európa és Balkán Tanulmányok* című sorozat 6. kötete. A rendezvénynek a Pécsi Akadémiai Bizottság Székháza adott otthont.

Az MTA PAB Székház

A kötet a **Sashalmi Endre** által vezetett MTA PAB Kelet- és Közép-Európa Története Munkabizottság, a 2004-ben **Bebesi György** által alapított, a pécsi bölcsészkaron működő *Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport (MOSZT)*, illetve a 2001-ben **Font Márta** által alapított – idén fennállásának 20. évfordulóját ünneplő, szintén a PTE-n működő – *Kelet-Európa és Balkán Története és Kultúrája Kutatócsoport* közös projektjének eredménye. Utóbbi kutatócsoport profiljában a közép- és kora újkori szláv népek és kultúrák története áll, a MOSZT pedig az új- és modernkori orosz-, illetve szovjet történelmet helyezi vizsgálatának középpontjába. Mindkét műhely számtalan konferenciát és kiadványt tudhat maga mögött – az eddig megjelent könyvek és füzetek listája a bemutatott kötet végén olvasható.

¹ Jelen írás az Újkor.hu Beszámoló rovatában jelent meg 2021.12.04-én.

Prof. Lénárd László, PAB elnökének megnyitó beszéde

A rendezvény rendkívül jó hangulatban és nagy érdeklődés mellett zajlott le, melyet számos kolléga – így például Fedeles Tamás, a PTE rektorhelyettese és Wołosz Róbert, a PTE BTK dékánhelyettese –, a két kutatócsoport tagjai, továbbá egyetemi diákok és rokonok is megtisztelték jelenlétükkel. A bemutatót, **Lénárd László**, a PAB elnöke nyitotta meg, aki beszédében hangsúlyozta a PAB presztízsét növelő események fontosságát. Véleménye szerint a teremben összegyűlt hallgatók száma mutatja az orosz történelem iránti nagyfokú érdeklődést, és kiemelte annak fontosságát, hogy ez a fajta tudásszomj a jövőben is megmaradjon a fiatalok körében.

A Pécsi Történeti Ruszisztika című kötet bemutatójának közönsége

Ezt követően **Font Márta** professor emerita (PTE BTK TTI Középkori és Koraiújkori Történeti Tanszék) először köszönetet mondott a kötet szerzőinek, majd kifejtette, hogy hazánkban a Kelet- és Közép-Európa, valamint Oroszország múltjával foglalkozó történészek szoros kapcsolatot ápolnak az ELTE ruszisztikai műhelyével, az idén fennállásának 25. évfordulóját ünneplő Ruszisztikai Kutatási és Módszertani Központtal, hiszen tanulmányai, fokozatszerzése, oktatómunkája révén sokuk kötődik az ELTE-hez. Rátérve a *Pécsi Történeti Ruszisztika* című kötet ismertetésére kiemelte, hogy a könyv hat pécsi, illetve a Pécsi Tudományegyetemhez kötődő, tudományos fokozatot szerzett ruszista-szovjetológus szerző két-két reprezentatív írását tartalmazza. A kötet felépítése során az egyik fő szempont az volt, hogy a két írás közül az egyik korábbi – adott esetben külföldön publikált, de Magyarországon még nem megjelent – tanulmányuk, a másik pedig egy jelenlegi kutatási eredményeiket felölelő munkájuk legyen. Az összesen tizenkét írás kronológiai sorrendben követi egymást.

A *Pécsi Történeti Ruszisztika* kötet borítója

Font Márta első tanulmányának központi témája a *Régmúlt idők krónikája*, valamint a Cirill és Metód-féle térítés egy mai, hibás adaptációja. Második értekezése (*Anonymus „Ruscia”-képének alapjai és forrásértéke*) az Anonymus művében a keleti szlávokra és a Ruszra vonatkozó részeket vizsgálja. Úgy véli, hogy a földrajzi nevek használata komoly segítséget nyújthat abban, hogy meghatározzuk, melyik Béla jegyzője volt Anonymus, és hogy mikor keletkezett a *Gesta Hungarorum*.

Bótor Tímea első tanulmányában a tatár kánnak adó mértékét és annak változását vizsgálja a 14-15. században keletkezett moszkvai nagyfejedelmi végrendeletek segítségével. Második írása szintén e nagyfejedelmi végrendeletek bevonásával a nagyfejedelmi hatalmat szimbolizáló regáliák megjelenését elemzi. Figyelemmel kíséri, hogy a nagyfejedelmi hagyatékban jellemző, a kincstárban található értéktárgyak között megjelentek-e a későbbi autokratikus hatalom szimbólumai, így például a korona, a szentképekkel díszített vállrész vagy a Paramon mester által készített kereszt.

Sashalmi Endre kötetbeli első munkájának (*Politikai teológia és Oroszország női megszemélyesítésének kezdetei a képi ábrázolások tükrében, európai perspektívából: Nagy Péter uralkodása, mint vízválasztó*) központi témája Oroszország női megszemélyesítésének vizsgálata a történeti irodalomban, illetve Mihail Romanov, első Romanov cár házasságkötési ceremóniája során. Sashalmi második tanulmánya szintén képi elemzést, a *Szoglaszije* (Egyetértés) című, 1914. évi orosz plakát politikai ikonográfiai elemzését nyújtja. A bemutatón ismertetett kötet hátsó borítóján (lásd az előző képen) is megjelenő, ismeretlen alkotótól származó plakát értelmezésén keresztül az a célja, hogy felkeltse a figyelmet a nyugati keresztény ikonográfiai elemek és az ikonábrázolás ötvözésére.

Az 1914-es plakáton megjelenő három női alak a hitet, a reményt és a szeretetet szimbolizálja. Oroszország a hitet (melynek a Monomah-sapka és a pajzson lévő címer a legfőbb ismertető jele), Franciaország a szeretetet (melyet a nemzeti színekben pompázó, frígiai sapkát viselő Marianne identifikál), Anglia pedig a reményt (melyet Britannia sisakja, valamint a tengeri hatalmat jelképező horgony szemléltet) takarja.

Bebesi György *A pre-bolsevizmus gyökereinél. A dekabristák és egy radikális alkotmánytervezet az 1820-as években* című munkájában a 'dekabrista', illetve a 'dekabrizmus' szó etimológiájával foglalkozik és a 19. század első nagy forradalmi hullámának a megjelenését tekinti át. A tanulmány második felében pedig a Déli Társaságuk vezetőjének Pavel Ivanovics Pesztyelnek (1793–1826) a radikális politikai és államelméleti elképzeléseit ismerteti a *Russzkaja Pravda* („Orosz Igazság”) című írása alapján.

Bebesi második tanulmánya először az *Ohrana* (*Ohrannoje otgyelenyje*, „Védelmi Osztály”) elődszervezetével, a Harmadik Ügyosztállyal és annak csődjével foglalkozik. Ezután

részletekbe menően körbejárja az államhatalom ellenfeleinek, majd magának az *Ohrana* működésének a történetét, bemutatva ennek keretében Jevno Azef (1869–1918), az *Ohrana* leghíresebb beépített kettősügynökének az életútját, a politikai rendőrség társadalmi konkurenciáját, a Szent Csapatot (*Szvjasennaja Druzina*), valamint néhány híresebb *Ohrana*-akciót, így például a rendőrszocializmust, vagy a világ leghíresebb hamisítványát, a „Cion Bölceinek Jegyzőkönyveit”. A tanulmányában szó esik a szervezet durva tévedéseiről (vö. Sztolipin-gyilkosság) és bukásáról is.

A *Pécsi Történeti Ruszisztika* című kötet bemutatójának résztvevői: jobbról balra Lénárd László, Font Márta, Majoros István, Szvák Gyula, Bebesi György és Sashalmi Endre

Kolontári Attila elő írásában (*Szélhámosok, kalandorok, fantaszták. Adalékok a magyar-orosz fehéremigráns „együtműködés” történetéhez*) figyelemmel kíséri, hogy kik voltak a magyar kormánnyal 1920-as években kapcsolatba lépő szélhámosok, milyen célok vezérelték őket, milyen területeken képzeltek el a nemzetközi együtműködést, illetve milyen lépéseket tettek ennek megvalósításában.

Második tanulmányában korabeli sajtóanyagok, visszaemlékezések, szakirodalmi munkák révén Fjodor Saljapin operaénekes egyéniségét elemzi, kitérve a magyar fővárosban való vendégszerepléseire és a magyar közönség általi fogadtatására is.

Bene Krisztián első tanulmányában az orosz emigránsoknak a Francia Idegenlégióban a 20. század első évtizedeiben való jelenlétét vizsgálja, kitérve a légiós lovassági alakulatok két világháború közötti, második világháborús, illetve gyarmati függetlenségi háborús történetére, a lovasság soraiban megjelenő oroszországi emigráció tagjaira is. Második tanulmányában (*Szovjet hadifogolytáborok a második világháborúban – francia szemmel*) az előzmények felvázolása és a német fegyveres erők francia önkénteseinek, valamint a német hadseregbe kényszerített francia állampolgárok történetének bemutatása után végig követi az előbb említett személyek szovjet hadifogságbéli sorsát.

A könyv végén megtaláljuk a szerzők rövid tudományos életrajzát. A kötet közép- és kora újkorral foglalkozó írásait **Szvák Gyula**, az ELTE professor emeritusa mutatta be. Szvák beszámolt arról, hogy a kötet szerzőivel honnan ered szakmai kapcsolata, és elmesélte, hogy régen ő maga is tartott órát a Pécsi Tudományegyetemen. Tréfálkozott, hogy a hallgatók nagyon kedvelték, mert mindig csak jött és ment, ezért nevezte magát beszédében „intercity professzornak”.

Szvák hangsúlyozta a pécsi ruszisztika jelentőségét, a budapesti és pécsi műhelyek működését az orosz történetírás két nagy iskolájához, a moszkvaihoz és a szentpétervárihoz hasonlította, ami óriási megtiszteltetés a pécsi történészek számára.

Rátérve a kötet középkori és kora újkori írásainak bemutatására kiemelte a tanulmányok magas színvonalát és a választott témák különlegességét. Bótor Tímea kutatásai kapcsán például kiemelte, hogy korábban más nem foglalkozott behatóan a későközépkori és kora újkori orosz adónemek ilyen mélységű kutatásával.

Szvák Gyula professor emeritus bemutatja a kötet középkori és kora újkori írásait

Szvák Gyula után **Majoros István**, az ELTE professor emeritusa a kötet új- és modernkori tanulmányait mutatta be. Először ő is említést tett arról, hogy a kötet szerzőivel való kapcsolata mikorra nyúlik vissza, majd bemutatva a kötet új- és modernkorral kapcsolatos írásait párhuzamot vont köztük, illetve a francia történelem és saját kutatásai között. Büszkén beszélt arról, hogy a szerzők között ott ülnek egykori tanítványai, például Bebesi György és Sashalmi Endre, akik pályafutásuk során már maguk is történészek új nemzedékét nevelték fel.

Majoros István professor emeritus ismertette a kötet új- és modernkori tanulmányait

A bemutató után először **Bebesi György**, majd **Sashalmi Endre** mondott beszédet, akik köszönetet nyilvánítottak a PAB-nak a helyszín biztosításáért és a támogatásért, valamint a hallgatóságnak a részvételért. Bebesi emellett elmondta, hogy milyen sok munka állt a kötet elkészülte és végleges formába öntése mögött, és háláját fejezte ki a kötet szerzőinek és szerkesztőinek az elvégzett munkáért. Kitért arra, hogy a tudományos életben tapasztalható anomáliák ellenére milyen példaértékű a hazai ruszisztika két – budapesti és pécsi – központjának az együttműködése, és ez a kooperáció milyen hatékonyan segíti a tudományos kutatómunkát, illetve az utánpótlásnevelést.

A bemutatott kötet adatai: Pécsi Történeti Ruszisztika. (Kelet-Európa és Balkán tanulmányok 6. MOSZT Könyvek 20.) PTE BTK TTI Kelet-Európa és a Balkán Története és Kultúrája Kutatócsoport – PTE BTK TTI MOSZT Kutatócsoport – MTA PAB Kelet- és Közép-Európa Története Munkabizottság, Pécs, 2021.

Bárdonicsek Dominika